

Commerce on Shabbos

Show# 74 | July 16th 2016

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן נב

בניה בשבת ע"י מכירה לפועלים נכרים בשעת הדחק; בדבר בעל מלון שבונה בנין גדול והסכים עם קבלן יהודי לבנות לו גג לבנין באחריות לעשרים שנה ולקבלן זה פועלים נכרים ורוצים לעבוד ללא הפסקה גם בשבת ואם לאו יבטלו האחריות כיון שאם יפסיקו לבנות ליום אחד עלול הגג ליפול, וכיון שהוא הפסד לקבלן שאל אם יכול למכור לפועליו החמרים והעבודה כדי שיוכלו לעבוד בשבת.

הנה לבנות בקבלנות ע"י מכירה לעכו"ם קשה לעשות בדור פרוץ כזה וגם מפורסם שהוא של ישראל אבל לאיך גיסא לגבי בעל המלון בפה שכמעט כו"ע נוהגין לבנות בקבולת ע"י קבלן (קאנטראקטור) אפשר אין לחשוש לכו"ע לשמא יאמרו שהם שכירי יום כיון דאף בחול אין עושין כן כמו שמותר מטעם זה בשדה דדברים אלו תלוי לפי מנהג המקום כדאיתא /שו"ע או"ח/ בסי' רמ"ג סעי' ב'. ואף שהכא שהוא כדי למהר שיגמרו שלא יפסד נמצא שהוא לטובת הישראל שזה אסור מדינא אף בקבלנות עיין בט"ז ובמג"א ובמ"ב ס"ק י' מ"מ אם שובתים הפועלים העכו"ם ביום הראשון נמצא שמה שעובדין בשבת הוא רק אדעתא דנפשיה דאין לישראל שום טובה בזה שעובדים בשבת דמצדו הא יכולים לשבות בשבת ולעבוד ביום הראשון, ואם עובדים גם ביום הראשון שנמצא שאם יעבדו גם בשבת יהי' זה לטובת הישראל אסור מדינא, אבל מסתמא שובתים ביום הראשון וא"כ ליכא איסור בקבלנות מדינא במדינתנו שהכל עושין בקבולת וא"כ אף שיש בדור פרוץ כזה להחמיר מ"מ במקום פסידי גדול אולי יש להקל אבל הוא רק לגבי בעל המלון אבל הא הקבלן הוא ג"כ יהודי והוא שוכר את הפועלים שכירי יום שאסור מדינא ואף אם הוא ישכרם ג"כ בקבלנות נמי אסור דלענין הקבלן דרכן לשכור גם במדינתנו שכירי יום וממילא אין היתר אלא ע"י עצה למכור לנכרי שזה קשה מאד לעשות, אך אם הוא איש כזה שיש לחוש שיעשה באיסור אולי יש לעשות במכירה לעכו"ם כדי להקטין האיסור. וכתבתי אופן המכירה של הקבלן שהם מטלטלין, וגם טוב שגם בעל המלון יעשה מכירה לרוחא דמלתא וכתבתי נוסח שטר מכירה.

והנה יותר טוב הי' לענין הקבלן שבעל המלון יפטרנו מהקאנטראקט ויעשה לקבלן את העכו"ם בתנאי שיקח את היהודי למנהל עבודה (מענעדזער) ואז לא יצטרך הקבלן למכור כלום שעל שביתת כלים הלכה כב"ה שאין מצוין אבל זה הרי לא ירצו לבטל החוזה (קאנטראקט) ולהשאירו בדיני המדינה ולבטל בדיני ישראל זה א"א. ידידו מוקירו, משה פיינשטיין.

בהקדש שכי במקדש וכיון שכן שפיר יכול אדם לסמוך בזה על מצותו. והרי אפי' בכתמים אמרו זש"ס דכיון שהוא מדרבנן לא אמרו זה חממים להחמיר אלא להקל אפי' שהוא כעין דשילוח. וכן אמרו הלכה כדברי המיקל בזה. קו"ח כאן דמנינו גם לדברי החמול' כמה קולות דבזמ"ב במח"ב יכולין למכור אפי' בשדות צי שיקרא וכוונתו לזה ולפי דיוקן אדם לסמוך בזה על סברתו שג"ל להקל לפעמים. והנה האמת אגיד שלדעתי צנין ציהמד"ר הישן אך צו כלל דין צהכ"ס שאין שם צהכ"ס עליו ולא נעשה אלא ללמוד בחובו חורה ולכן שם צהמד"ר עליו ואוכלין שם ושוחין שם ונעשין שם והוא דמחפלין צו צימות החורף אינו רק צמקרה כשהוא קר מאוד להחפלין צהכ"ס הולכין שמה צמקרה להחפלין מפני הקור. אבל אין שם צהכ"ס עליו רק שם צהמד"ר ולפי דעתי צהמד"ר לא נאמרו דינים הללו שיהי עליו שם קדושה לענין שיהי אסור למוכרו ושאר דברים הנאמרים צדיני צהכ"ס. וכ"ח אמתי הרי מנינו צהמד"ר עוד יותר גדול מצהכ"ס שהרי מצהכ"ס מותר לעשות צהמד"ר אבל מצהמד"ר אסור לעשות צהכ"ס כמצואר צה"ח סי' קי"ג ע"ה אי' מ"מ גר"ה דהוא דוקא לענין זה אבל לענין שאר דברים שישן צהכ"ס אין צהמד"ר ועם החליק הוא דהיי דקדושת צהמד"ר גדולה מקדושת צהכ"ס משום דמלת ת"ח עדיפה ממלת תפלה. אבל מלת ת"ח הוא רק מלוח דיהיד. ללא מנינו שיהי ת"ח צפי עשרה ואפי' יהוד העוסק בחורה שכינה שריה עמו. משא"כ מלת תפלה שהוא צהכ"ס צפי דוקא שיהי עברה ופחות מעשרה אין אומרים לא קדושה ולא צרכו ולא קורין בחורה וכל הכן דברים דהצ"ח צמשה במ"מ מגלה לכן כיון שהוא דוקא צדיני החמירו צה חכמ"ל לענין כמה דברים שאינה נמכרת על קדושה קלה. וכן לענין המצואר צ"ה קי"צ דאין סותרין אוחה רק צאופן המצואר שם שכבר צנו אחרת. אבל צהמד"ר ג"ל דיעו רק לענין חדר שתוקות קורין צה שלא מנינו כלל שיהי אסור בכל הדברים צהכ"ס אסור. ואנו רואים דאכולין ושוחין שם ומעשין צה. אמת הדברים שראיתי צפרמ"ג צא"ח סי' קי"ח סק"ה שכתב דע צהמד"ר דינו לענין סחירה כמו צהכ"ס וכ"י עי"ש אבל לפענין אין דבריו מוכרחים דשאני צהכ"ס דהוא רק לרבים ולא משכחה לה צפחות משע"ה. אבל צהמד"ר דעיקרו על חורה אף שהוא מלוח גדולה מ"מ כיון דלא צפי צה עשרה אין צה כל הכן דינים שישן צהכ"ס. וראוי לדבר שהרי לא מנינו כלל אסור שיהי אדם אסור לסחור סוכתו צא"ן לו סוכה אחרת או שיהי אדם אסור למכור שופר שלו מטעם פשיעה ועכ"ה ג"ל כ"ה דאפי' שכן מלוח גמורות מדאורייתא מ"מ כיון שהם מלוח על כל יהוד ויהוד ולא נאמר דוקא צעשרה לא החמירו צהם בכל הכן דברים שמתמירין צהכ"ס שהוא רק צדיני וקדרי דצי שוחפי לא קריירא ולא חמימה. אבל במלות דלא צפי צה עשרה לא החמירו. וא"כ כ"ה צהמד"ר דמלוח ת"ח אין הלוק צין יהוד לעשרה לית צי כל הני חומרות ושפיר רשאין לסחור לנורן:

ועוד נראה דהך דינא דאין לסחור הישן עד שיצנו החדש הוא דוקא שלא צהכ"ס אפי' צהכ"ס אלא ע"י הסכמתם ש"ד דכיון שיכולין למוכרו אפי' למשחי צי שוכר. כ"ה דיוקן לסוחרו וכן משמע מדברי הש"ה הר"ש כלל ה' המוצא צדכ"ב צב"י סי' קי"ג. מה אמר סוף כל סוף הצ"ה צעלמס אין להם להסכים לסחור עד שיצנו החדש. לדעתי זה אינו דכיון שהם רואים שהוא לעונת הקהל שיסחרו מקודם הישן ואח"כ יצנו החדש שיהי יטולים ליקח מטלים ואצנים של הישן ליתן צבנין החדש שפיר רשאים להסכים וממילא כיון שמתכוננים הם שצ' ליכא איסורא צי כלל. וגם יפה כתב מעכ"ה שרי יט' להם מקום להחפלין וגם על ללמוד חורה רואים ליתן מקום קודם הסחירה. לכן גם אינו מסכים עם מעכ"ה להחיר על אופנים שכתב מעכ"ה ג"י:

ומש"כ מעכ"ה עוד משום דברי החת"ס צהא"ח סימן ל"ה להקפיד על מכירה לעכו"ם משום שמה יעשה צה בעכו"ם אחר השמיש ציון ויהי חוב"ש. הנה לדעתי המעין צהת"ס יראה שהוא מיידי צלה הסכמת ז' עובי העיר צהא"ח אבל בהסכמתם ש"ד. וגם גוף הענין של חוב"ש מפני שהעכו"ם מקפידין

אינו נכנס כ"כ ללצ דמה לנו ולהם. ומה דהמג"ה כתב כן לענין צנין צשבת הבו דלא להוסיף עלה. ולפי הגר"ה צגס החת"ס לא צ"ה צן אלא מפני שהרצ של אותו מקום אסור ור"ה להחזיק צדעמו למען השלום כידוע הדרך של גאונים ודיוקים להחזיק תמיד בצורה אחרת. אבל צממו נ"ד גם להח"ס מותר אי מטעם זה אי מטעמים שכתב מעכ"ה. קילור הדבר דעתי נועם להוראת מעכ"ה לצסוף להחיר גם הסחירה לאחר שיהי נתחל צנין צהמד"ר החדש:

צ) ואשר שאל עוד צהחד שיש לו חומשים מחורגמים צל"ה ויש עליהן ציאור צגופן שלהן וכצ"ה צ"ל גר"ה מפורש שהוא מאפיקורס אס יט לשורפס:

לדעתי עדיף עפי לגונס דכיון לקבור צקרקע להשימס צה"ה חייב כמצואר ציו"ד סימן ר"פ דעל שריפה יט מ"מ חשש משום שריפת השמות הנדפסים צהחומס וכמדותה לי ש"כ צש"ה ד"ח שיש לו קבלה מחותנו הגאון רצ"פ ז"ל וצפרע שלא נוכל להחליע שהוא אפיקורס אולי משנה הוא. וגם העכו"ם המדפוס מעשה קוף צעלמח עי"ד. ולכן דעתי רק לגונס:

ג) ואשר הקשה על הח"ה צה' פסח כלל קי"ח שכתב דמונטלמק לריך לצערו ואסור להשכחות. שהרי כיון שערצו צו מייני צבעונים ואינו ראוי לאכילה הרי כתב צעלמו לעיל דמותה להשכחות, לא ידעתי מה זה קוי שהרי אין אנו יודעים מה הוא, ואפשר דראוי לאכילה ע"י הדחק כמו דס ושק"ס שמצואר צש"י עכ"ה וצמשה סוף מכוח שגפשו של אדם קלה צהם ומ"מ כוי ראוי לאכילה דמ"מ אינו נפסל לגמרי מאכילת אדם כמו כן אפשר הוא המונטלמק אף לאחר שערצו צו מייני צבעונים וכן מה שמוכרים גם הח"ה מייני צבעונים צהשע"מ אפשר גם משום לא פלוג ואפשר שיש מיינים שראויים לאכילה ע"י הדחק. ואני מורה וצא צדצר שאני יודע שצודחי נפסל מאכילת אדם שא"ל למכור אותו ואם נפסל קודם פסח די שיהי אינו ראוי לאכילת אדם ואם נפסל צהוך הפסח צעינין שיהי נפסל מאכילת כלל [וכה דלפר חמ"ן אסור כמצואר צש"ע סי' תמ"ה אף דנפסל מאכילת כלל כיון רק לאכלו אבל להשכחות מותר. ומ"מ נ"ע הו צהנאח הוא אסור וא"כ אסור למכור] ודענאטוריעטען שפירעום ג"ל דאסור אף להשכחות דחשוב ראוי לשחית על ידי הדחק דכמה ערלים שוחין אותו וכמדותה צש"ה נעט שורק לא כתב כן ולא נפתינו עתה לענין צדצה, שאין הזמן גרמא. ואסויים צצרכה יתצרך צכל בצרכות כחות נפשו ונפש יידיד גיסו דו"ש וש"ה:

סעמיהאלי ינ"ץ תרפ"ז לפ"ק.

שמעון גרינפעלד

סימן קיו.

לכבוד תלמידי המופלג חר"ש כ"ה יעקב חזקן ענגעל ג"י בק"ק פאקאי יצ"א.

על דבר שאלתך צכלי הנקרא האטמאט שנתחדש צעתים הללו שמתחין אותו צחון צרה"ר ומשימין צחובה ליקערליך ועשאקאלאד והוא נעשה על אופן זה שמי שמשליך צחובה מטעם הנקצב צעד הליקערליך או העשאקאלאד יכול לפתוח חייבה קטנה ויכול ליקח הסחורה צעד המטעם. דעתה השאלה כיון שהיא עומדת צחון גם צש"ק ויצאו אנשים עכ"ה או ישראלים דלא מעלי ויקחו הליקערליך או העשאקאלאד וישליכו שם המטעם גם צשבת אס אין כאן להישראל צעל האטמאט כ"ה אסור של מו"מ צשבת. עכ"ה הלכה למעשה כי לאצין ישנו צלי ה"ל:

וחור"ד לחלק צזה צין אס הכלי ה"ל עומדת צרה"ר לגמרי או עומדת צהלר או צחנות של ישראל והוא על אופן זה, א) דאס הכלי עומדת צרה"ר ג"ל להחיר ומשום דאין כאן מקום ויסוד לאסור דכיון דמצואר צשבת דף ח"י גצי פלוגתא דב"ש וצ"ה דקו"ל כוחייהו דמותה לפרוש מלודה מצע"י אף שצדים צשבת.

וכן מותר לתת למר לחון היורה להיות נצטב בשבת והרצה מלאכות הדומה לה. והפעם דהמלאכה נעשה בשבת מעלמו ממילא והעפ"י שבוטא עשה פעולה לזכר מע"ש מי"מ מותר חף שכל המלאכות הללו הם דאורייתא. ח"כ כ"ש צמ"מ הנעשה בשבת ממילא וודאי מותר חף שהוא עשה פעולה לזכר מע"ש. אך לכאורה הרי מצוה דלמכור לזכרי או להטעמו ג"כ צ"ה מחירין ומצוה שם במשנה שאח"כ דצ"ה מחירין עם השמש והיינו קודם השקיעה וכמו שפירש"י והרע"ב אצל לאחר שקב"ה חסור כמע"כ החוס. וצ"ה הרי העכו"ם לוקח לאחר שקב"ה בשבת עלמו וא"כ יש לכאורה מקום לאסור. אמנם נראה דמי"מ מותר צ"ה דלא מצע"י למכר שכתבו החוסים בטעם החיסור משום דנראה כשליחו ח"כ כ"ו שייך בהם הישראל מוסר לו החפץ בשבת. אכן צדון האטמאט שאין הישראל עושה שום דבר ואינו יודע כלל אימת נטל הגוי החפץ לא שייך כלל מחזי כשליחו וצוודאי מותר. אלא אפי' לדעת הרמב"ם צפ"י מהי שבת שכתב השי"ע צסי ר"צ דבריו דיש השג מ"ע דשטרואין שבעכו"ם ולא עם חפץ של ישראל בשבת יאמרו שהישראל מכר לו בשבת. זה שייך דוקא כשהוא יולא מצית או מהלך הישראל וחפץ של ישראל צידו. אצל כאלו שהאטמאט עומד בחוץ צרה"ר והעכו"ם אינו יולא מצית ישראל כלל עם החפץ ובהי דגם הכלי ה"ל נחשב רשות ישראל כדמוכח צפ"ק דצ"ה וצ"ה פ"י הספיקה דהא דכליו של אדם קונה לו הוא מטעם האר. מי"מ כאלו כ"ע יודעין שלא מסר לו הישראל החפץ כלל בשבת רק מעלמו נטלו. והכל יודעין שאין הישראל עומד בתוך פנימיות הכלי למכור או למכור לו החפץ נמלא שאין שייך כלל מ"ע ודאי דמותר אליבא דכ"ע. ונראה עוד דאפי' למכר שכתב שמשו רעק"א סי' קנ"ט אם מותר לקנות בחול שיחול הקנין בשבת [המשל צ"ה אם יש לייטאליאן שמוכרים אח"כ דבר והובגל לייטאליאן על שבת. ומתחלה נותנים אפפערטין ובשבת פותחין השירים האפפערטין ומחליטין למי ליתן הדבר הנמכר אם מותר לישראל לתת אפפערט עם קאוליאן קודם השבת. או אפפערט דאסור כיון שהשירים מחליטין המקח בשבת] ומשמע צפ"ק קשוצו דמסיק לאסור. ומורי מהר"ם שיק חש לדבריו לענין ע"פ שחל בשבת שלא לכתוב בהשע"מ שהקנין מתחיל בשבת מכח דברי בגי רעק"א ה"ל. וא"כ לכא"י מוכח מדבריהם דמקח וממכר הנעשה מאליו בשבת שלא ע"י מעשה ישראל בשבת כלל ג"כ אסור [ולקמן ח"כ אבאר דעתו חף צדון של הגרע"א להחיר צראיות ובעטמים נכונים] אמנם נראה דאפי' לפי דבריהם יש להחיר צ"ה דשאני כהם שמתחלה כשנותן הישראל האפפערט יודע שיוגמר המקח בשבת. ולכן ס"ל דהו כמוכר או קונה בשבת ואות צ"ה משום מי"מ דאסור משום גזירת כתיבה. אצל צ"ה שכתמשים הישראל באיקעולין והעטאקאלאד צהכלי אינו קובע כלל זמן על שבת ואין הישראל יודע כלל אם יצוה העכו"ם לקנות בשבת או בחול צוודאי אין שום איסור לפישראל להניח בחוץ הכלי החפלים והעכו"ם יקנה אימת שיראה ומותר גם לדבריהם :

איברא שגם צדון של הגרע"א ה"ל שגראה מסקנת דבריו לאסור גם צ"ה חף לצי שלם והי"ל להחיר. דמה צ"ה לנותן חיתים צרהיים של מים צע"ש שהם נעחנים כל השבת ואין איסור צד"ה אלא להד דעם מטעם שהקול נשמע ואותו מילתא הא לאכ"כ לכ"ע מותר. וכבר כתבתי צ"ה צמק"א להוכיח מה דנדון של הגרע"א מותר הוא. והנה אח"כ ראיתי צ"ה דברי חיים להג"י מהר"י אופערבאך ז"ל צפ"ק חו"ד נדפס עם קונטרס הנקרא צ"ה מים חיים והוא מאזני המתצר ה"ל שיהי גאון ושמו ר' חיים זצ"ל [צ"ה המתצר סי' דברי משפט על החו"מ] וצ"ה ר' זמח בן על הגרע"א מה ה"ה דעהו להסתפק לאסור. ומדחה ראיות הגרע"א מהל דיומא גבי אלה אחרת מתקנין לכ"ג דפלפל בגמ' ח"ה ה"ה עושין אליבא דר"י ולא קאמר דהי מקדש אשה צעיוכ"פ שיחולו הקדושים לכתמות צרה"ה ציוכ"פ ועכ"ה כיון דהקדושים חלין ציוכ"פ אסור ע"י"ש שזה חוקן ראיות הגרע"א לאסור. והוא מדחה או משום דכיון שהאשה יכולה לחזור צ"ה ח"כ אין זו ענה דשמא תחזור צ"ה האשה. או משום דצ"ה ויה"כ צע"י שתהי דוקא ציתו ע"י ציוה וכניסה וכניסה ח"ה להיות ציוכ"פ. והנה עם צ"ה דברי חיים

3) ואם הכלי עומדת צה"ר ומכ"ש אם עומדת צה"ת של ישראל. ה"ל להחמיר עפ"י המצוה צסי ר"צ וצ"ה ש"ה דעכו"ם היו"א מרשות ישראל וחפץ צידו. יש לאסור דשייך מ"ע שיאמרו שהישראל מכר לו בשבת. והגם שלכא"י ה"ה מקום להחיר חף צכ"ג משום שהרי נראה שמק"ר דין זה שכתב הרמב"ם צפ"י מהי שבת דאסור מטעם מ"ע יאל לו מהגמ' דשבת דק"ן גבי לא ימכור לעכו"ם צע"ש ולא יטענו ולא יגביחו אלא צכ"ד שיצא העכו"ם לציתו מצע"י דברי צ"ה וצ"ה מחירין עם השמש. ויש לדיוק מה דגם לצ"ה דמתירין עכ"פ ר"ך העכו"ם לאלה מרשות ישראל מצע"י דהיינו קודם ציתא השמש הא לאחר ששקעם החמה גם לצ"ה אסור. ומה מוכח דלכ"ע אסור לעכו"ם לאלה בשבת מרשות ישראל וחפץ של ישראל צידו זהו טעמו של הרמב"ם. וא"כ כיון דעיקר הוכחה שלו הוא מהתם ח"כ הרי צמטנה לא נאמר רק למכור או לטעון או להגביח וי"ל דהיינו דוקא צעשה הישראל אח"כ מעשה או אסור בשבת אצל צממו נ"ד שאין הישראל עושה שום מעשה בשבת רק העכו"ם צעלמו נטל החפץ ואין הישראל עומד עם כלל ואינו עושה שום פעולה לזכר בשבת צכ"ג לא גזרו כלל לאסור משום מ"ע. ורא"י לצ"ה זו דאל"כ מ"ע לא אסרו לתת צרהיים של מים צע"ש משום מ"ע שברואה שנתמנים החיתים צרהיים בשבת יאמרו שהישראל נותנם עם בשבת. וכן צכ"ג צפותקין מים לגינה מע"ש אמאי לא אסרו משום שברואה המים צדים יאמרו שהישראל פתחם בשבת. א"י דלא אסרו משום מ"ע אלא היבא שהישראל מסייע לזכר בשבת עלמו אצל כל שהישראל

אינו עושה כלום בשבת לא חסרו משום מ"ע. ומילאחי עוד ראי נכונה לסדרי זו ממה דמבואר בח"מ סי' ס"ח ע"י מ"ב בכליו שנשרו צמים שאסור לנגס בשבת צחמה משום מ"ע שהרואה יאמר שצבסם בשבת. ומבואר שם בש"ע ומקור הדבר הוא מהש"י הרש"י דאם הבגדים ה"ן מונחים בחצר להבייש מע"ש מותר להניחם שיהיו שם גם בשבת ולא גזרו משום מ"ע שיאמרו שצבסם בשבת. ועכ"מ דכיוון עממא משום דכיון שאינו עושה שום פעולה בשבת עלמנו לא חסרו משום מ"ע. וא"כ ה"ד צדוק האטמאחט כ"ל כיון שבישראל אינו עושה שום פעולה בשבת מותר וליה ז"י משום מ"ע ומדוקדק ביטב לשון המשנה לא ימכור ולא יטעון ולא יגזיב דכחולבו קצביד ישראל איזה משעה שזב חסרו ז"ש ואף לז"ב חסור. אבל אם אינו מוכר ולא מגזיב ולא מטעין אף בשבת עלמנו ליה לן כה. [וצבסרזא זו שכתבנו לחלק דחאם הישראל לא עבד משעה בשבת אף משום מ"ע לא חסרו נתיישב לי צבוב מה שמבואר במ"י ז"ה דכוונת קדירה ע"ג כירה וז"ל שני וכז"ל חת האש השני הי"ב וכרש"ן פטור. ומדייק צה"י דמדקתני פטור משמע דאיסורא איכא דכל פטורא דשבת הוא פטור אבל חסור, ומתאן ילא דיון המבואר בח"מ סי' ר"ג שאסור להישראל להשים הקאווע על הכירה אף קודם שדליק העכ"ס את האש לחמם את הצית מחמת הקור. והענין אינו מובן למה יכ"ה צ"ה אפילו איסור צעלמא, כיון שמינה צבסם שליכה אש לא קא עבד מידו. וכבר נתקשה צ"ה בש"י בית אפרים. ומתא ק"י זו רבא לומר דעכ"מ תיבא פטור לאו דוקא חלף ככונת פטור ומותר. וא"כ צחמה מותר גם לישראל להניח הקאווע קודם שצ"ה העכ"ס להדליק האש וזכו נגד דברי הרמ"א והת"י. ולפי סברתנו כ"ל מובן שפיר דיון דצחמה ח"כ כשיראו קדירה ע"ג כירה מתצטלה או מתחממת בשבת איכא משום מ"ע כמו צבוי ש"אלא מפחה ישראל בשבת וחפץ ישראל צ"ו ורק צמקוס דאין הישראל עושה שום פעולה ושום סיוע לא חסרו משום מ"ע אבל צחאם הישראל מניח הקדירה ע"ג הכירה בשבת עלמנו, א"כ עשה הישראל פעולה בשבת עלמנו שזב חסור משום מ"ע שיאמרו שהישראל מצטל בשבת אבל אם מניחה העכ"ס או שהקדירה מונחת ע"ג הכירה מצט"י כיון שאז אין הישראל עושה שום פעולה שזב אף משום מ"ע ליה צ"ה כ"ל. והוא הסבר נכון לדברי הת"י ורמ"א צ"י ר"ג כ"ל] וכנה לפי כ"ל גם כאן צ"י ה"י אפשר להחיר אפי' אם האטמאחט הוא בחצר הישראל. רק דח"ה יש לחסור שלא יונה הישראל להיקעלין והטעמאחללד צח"ן כ"ל כ"ל בשבת עלמנו אף שצבסם שמינה שמה עוד לא נודע כלל אם יבוא ח"ה עכ"ס לקנות בשבת. ואפשר שלא יבוא כלל מ"מ חסור משום מ"ע. כה"י לדח"ה מציא את הקדירה ועדיין אין שם אש דפטור אבל חסור, כן ה"י נראה לכאורה. אלא דמ"מ מסתפינה להקל צחאם האטמאחט עומד בחצר וברשות הישראל מלאחר שמדברי הרמ"א צ"י ר"ג נראה שאינו מחלק צ"ה אלא משמע מדבריו דאפילו אם הגוי צ"ה לטול מעלמנו ואין הישראל מסייע לו צ"ה דבר אפי"ה יש צ"ה משום מ"ע. לכן מסתפינה להקל כנגד דבריו. אבל צעומד צ"ה"ר שהכל רואים שאין הקונה נוטל מבישראל כלל אף שכלי הוא של הישראל מ"מ נראה דנכ"ע ליה צ"י משום מ"ע ומותר. קילור הדבר למ"ד צדוק שאלתך ג' פרטים וכו' :

(ג) ובכל אופן אסור להישראל להניח בכלי כ"ל בשבת או צ"י חפלים אף שאינם מוקלים, מ"מ כיון שהישראל עושה פעולה בשבת צ"י אוחו הפעולה יהי יכול העכ"ס לוקח החפץ להוציא מרשות הישראל ולהכניסו לרשותו שייך צ"י איסור של מ"ע שיאמרו שהישראל מוכר לו חפץ בשבת כ"ל: וכנוי צ"ה רבך הד"ש וש"ת. סעמיהאלי י"י חרפ"ז לפ"ק.

שמעון גרינפעלד

סימן קיח.

שוכ"ס לכבוד ידידי הרה"ג וכו'

בש"ת שמעון אלטמאן שלי"מ אבדק"ק פענררא י"א.

אחדשה"ט קבלתי מכתבו לשאל חו"י צד"ר איש אשר ויר"ש ששכר שדות הרבה וצח"ס גם צמחית לחלוץ אותם ולמכור החלב צב"ר גדולה. ורק מחלתי יוס' ז' עד מולש"ק אינו שולח החלב רק עושה ממנה חמאה. וכ"י עוב לו לשפוך החלב למאשין אחת וסוצבין בגלגל ויחלק החלב לשנים, ומבצ"ה אחת יולא חלב שמן יותר שר"ויב לעשות ממנה חמאה. ומבצ"ה שניה יולא החלב שאינה שמן כ"י, ואם יעשה כן אזי יריוח צ"ל שבת אח"כ ק"ג חמאה. ועשה שאלתו אם מותר לו לעשות כן בשבת עכ"פ ע"י עכ"ס. והנה הבנתי מתוך כחלי מכתב מעכ"מ כי דעתו נוטה להחיר משום שאין צ"ה צורר דאורייתא לאחר כי שני ההלצים מצ' הצרות הם כמעט דומים לגמרי וגם צעטם כמעט אין חילוק רק שקפילה או סתם אדם אם ידקק ביטב ירגיש חילוק ולכן ה"ו מין אחד ממש וה"ו רק דרבנן וע"י עכ"ס ה"ו שצ"ה דשבות ומותר צמקוס הפסד במבואר צ"י. וכ"י ה"ו הפסד כיון שפסיד איזה ק"ג חמאה, וגם החמאה בעשה ע"י כמאשין כ"ל הוא עוב יותר צעטם מסתם חמאה, ולכן ה"ו הפסד וע"י נוטה דעתו להחיר עכ"מ:

רא"י אין דעתו כן מכתב עעמים וכו', (א) דאפי' יכ"ה ל"י להכ"ה שאין צ"ה איסור צורר מדאורייתא מ"מ הא צ"ה ספק שיש כאן כמה איסורי דרבנן. חדא שכ"ה החלב שחולב בשבת הוא מוקלף ואסורה אפילו צעלמנו משום נולד. ועוד שכ"ה חסור להכין משבת לחול אפי' צמלכת היחר כידוע. ועוד שכ"ה יש כאן משום ממלאכה חפץ המבואר צ"י ש"ז דאפילו להחשיך על החמים צב"ל אח"כ דבר ה"ר"ך צ"י החול ג"כ חסור. ועכ"פ אין הדבר ל"ך צ"ה דודאי חסור לו להישראל לשפוך החלב כ"ל לתוך המאשין ולסבב בגלגל של המאשין. וכיון שאסור לו להישראל נראה שגם ע"י עכ"ס חסור. ואף שצ"ס"ן ש"ז מבואר דעת הרמב"ם להחיר שבות דשבות צמקוס מנוח וי"ה דה"ד צמקוס הפסד, כמה חלוקים צד"ר. חדא דנראה דצ"י לא ה"ו מקוס הפסד אלא מניעת כרוח ומניעת כרוח לא ה"ו הפסד. שנית י"ל דאפילו לדעת הרמב"ם כ"ל אין להחיר אלא צד"ר שמתכוון צמקוס כגון שח"י לו סחורה מוקלף ופתאום יורדים גשמים מרובים ותתקלקל הסחורה ע"י הגשמים אזי אפשר לדעת הרמב"ם להחיר ע"י עכ"ס לעלמנו להניחה צמקוס שיש גג וגם זה כתב הרמב"ם דצ"י שיהי הפסד גדול מאד. וכן צ"י החניא נקט. משל זה של סחורה שנתקלקל ע"י גשמים, אבל לקבוע צ"ה לעשות ע"י עכ"ס דבר האסור מדרבנן ודאי חסור אפילו צמקוס הפסד. ורא"י לדבר דאי לא נימא הכי ה"ו מ"מ צ"ה אינו חסור אלא מדרבנן. וא"כ אף אנו נחיר לקאת או למכור ע"י נכ"י בשבת צמקוס הפסד מטעם דה"ו שבות דשבות צמקוס הפסד. וצ"י ש"ה גדולה שיש להישראלים הפסד גדול ע"י שבתות שלכם סגורות בשבת לדברי מעכ"מ יהי מותר לפותחם ולמכור צ"ה על ידי עכ"ס כיון דה"ו שבות דשבות צמקוס הפסד צודאי ישמקש הדברים ולא יאמרו. א"י דכחילוק הוא כ"ל דאפילו לדעת

(א) צחאם האטמאחט עומד צ"ה"ר צאופן שבעכ"ס הלווקח משם אח"כ חפץ אינו נכנס לרשות של הישראל כלל וזכ"ל רואים שאין הישראל עומד שם כלל ואינו ידוע כלל אם העכ"ס לוקח וצח"ה זמן הוא לוקח אז מותר גמור הוא :

(ב) ואם הוא עומד צח"ר או צח"ה הישראל המוכר צאופן שבעכ"ס כשהוא לוקח את החפץ הוא יולא מרשות הישראל עם החפץ אז ג"כ מדינה מותר, ורק למעשה יש להחמיר צ"ה מטעם שצ"ה לפיל כיון דמ"מ יולא העכ"ס בשבת מרשות הישראל עם חפץ שח"י ע"ש של הישראל וכמ"כ למעלה לח"ה לדברי הרמ"א :

שו"ת דברי חיים אורח חיים חלק א סימן ו

בנידון אשר כתבת באותם שעושים יין שרף בהברייהויז בשבת קודש ע"י הערמה שלוקחין את הפריץ לשותף על חלק אחד ממאה ומתנים עמו שאם לא ירצה לבא לחשבון יתנו לו עשרים ר"כ בעד חלקו ועל זה הסכימו איזה מהגדולים ואתה השגת עליהם דלא מהני שותפות רק בהתנה מתחילה:

ידידי בני לא הצדקת בהשגתך בזה דהנה מבואר בשו"ע סי' רמ"ה דהיכי דאין המלאכה מוטלת על שניהם דמותר וזה לשון רמ"א שם סעיף א' ויש אומרים שכל זה לא מיירי אלא בשותפות שכל אחד עוסק ביומו אבל כששניהם עוסקים ביחד כל ימות החול ובשבת עוסק העכו"ם לבדו מותר לחלוק עמו כל השכר דעכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד ואין הישראל נהנה במלאכתו בשבת כיון דאין המלאכה מוטלת עליו לעשות מ"מ לא יטול שכר שבת אלא בהבלעה עם שאר הימים:

ובמגן אברהם ס"ק א' מבואר וזה לשונו וא"כ אם הם אין עושין כלום רק שהעכו"ם מסיק התנור ואופין בו ונותנים שכירות אף על גב דהישראל אסור לקבל השכירות משום שכר שבת מ"מ רשאי לחלוק סתם בהבלעה כמו שכתב ב"י סוף סימן זה בשם הריב"ש ולא חיישינן שיאמרו לצורך ישראל הוא עושה כיון שיש לעכו"ם חלק בו דאם לא כן אפילו התנו ליתסר וכמו שכתב הר"נ וכמו שכתב בהג"ה עכ"ל:

ובסעיף קטן ו' כתב ז"ל וכן בהוא מעשה שכתבתי לעיל בשם התוס' נמי שרי אם העכו"ם נוטל חצי הריח בכל יום דהא אין הישראל מחויב לעסוק כלל רק האופה וא"כ לא הוי האופה שליחו וא"כ אפילו לא התנו מעיקרא שרי רק שיהיה בהבלעה כו' עכ"ל הרי היכי דאין השותפים מחויבים לעבוד בעצמן רק שוכרים פועל מותר כשיש לנכרי שותפות דאדעתא דנפשיה קעביד וגם אינו כמעמיד פועל בידיהם דהא אינו מוטל עליו כלל לעבוד ולכן היה לכאורה ההיתר ברור:

אולם נראה לי דזה אינו כלום דבשלמא התם בתנור היכי שאינו מחויב לעשות בעצמו שמותר בשותפות עם נכרי משום שהגוי השותף מעמיד הפועל והמלאכה נעשית בשביל חלק הגוי ומה שחלק הישראל נתרבה לא איכפת לן כיון דהגוי עביד אדעתא דנפשיה אבל הכא בהברייהויז שידוע לכל שהישראל שוכר הפועלים והוא ממנה ושוכר ומשלם הכל מדידיה והפועלים כמעט אין מכירין רק את הישראל וא"כ עושין המלאכה רק אדעתא דישראל ואיפכא חלק הגוי נעשית ממילא אבל פועלים העוסקים במלאכה רק אדעתא דישראל עבדי:

ובשלמא אם היה כולו לגוי בודאי מותר לישראל לשכור פועלים שיעשו מלאכת הנכרי בשבת דהוי כאומר לו בשל לך משלך [עי' סי' ש"ז סעיף כ"א] דבחול ודאי מותר לומר לו בשל לך בשבת משלך אבל הכא שהמלאכה של ישראל ועיקר ההיתר מה שהגוי עביד אדעתא דנפשיה בכהאי גוונא ודאי עושה עיקר על דעת הישראל שהוא שוכרו וגם באמת המלאכה הוא שלו ומה נפקא מינה במה שיש גם לנכרי חלק מ"מ השכיר עושה אדעת מי ששכרו:

ולפי ענ"ד דלא מהני בזה אם יאמרו להפועלים תדעו שיש לנכרי חלק בזה דמ"מ אינהו עבדי אדעתא דישראל ולא דמי למה שמבואר במג"א סימן שכ"ה ס"ק כ"ט וזה לשונו ואף על גב דנר הדלוק אם רוב ישראל אסור אף על פי שלא אמר שעשה בשביל ישראל התם שאני לפי שגופו נהנה מן האיסור אבל בהמתו שרי עכ"ל דאלמא לא אזלין בתר רוב היכי שאין גופו נהנה מכל מקום לפענ"ד בכאן מוכח הדבר שעשה על דעת הישראל ומערים הוא בחלק הגוי ולכן עביד רק אדעתא דישראל וגם כי לא ימלט מכמה פועלים שעוסקים לפי תומם על דעת הישראל לחוד:

ובהדיא מבואר היכי (דהגוי) [דהישראל] מערים אסור יעו"ש במגן אברהם ס"ק למ"ד וזה לשונו זה לשון הרא"ש אבל אם מערים ישראל בכך ורגיל לעשות דבריו בהערמה על ידי עכו"ם אסור כדאמרינן פרק הפועלים עכ"ל משמע אם אין הישראל מערים אף על פי שהעכו"ם מערים שרי כו' עכ"ל:

עוד שנית נראה לי דלא מהני הך הערמה בשותפות דנהי דנימא הערמה בדרבנן מהני ולפ"ד המקור חיים בהלכות פסח [סי' תמ"ח ס"ק י"א] מהני בכהאי גוונא גם נגד דאורייתא יעו"ש מכל מקום הכא ודאי לא מהני:

דהנה לכאורה צריך להבין החילוק מאי שנא דבקבולת מותר דאדעתא דנפשיה עביד ובשכיר יום אסור נימא נמי אדעתא דנפשיה קעביד להרויח שכירתו וכן באמת מותר באגרת בשכרו לימים ואינו מגביל לו זמן דאדעתא דשכרו קעביד [סי' רמ"ז סעיף א'] ואם כן לכאורה אין חילוק בין קבולת לשכירות רק דבזה מייחד לו שבת ובזה לא מייחד לו שבת דוקא:

ובאמת זה ליתא דהרי במכס דמותר אפילו במייחד לו שבת משום פסידא כמבואר במרדכי [שבת סי' רמ"ו ורמ"ז] ואפילו הכי אסור בשכיר יום רק בקבולת וזה אינו מובן כיון דמשום פסידא מותר ביחד לו שבת בקבולת גם בשכיר יום יהיה מותר דאדעתא דנפשיה עביד:

אך באמת החילוק מבואר דהנה אמירה לנכרי אסור גם מטעם שליחות לחומרא כאשר הארכתי בחידושי או משום דמחזי כשלוחו כמבואר בתוספת שבת בהפתיחה [סי' רמ"ג אות א' וג'] אם כן באם הגוי עושה בקבולת אינו עושה מצד שליחות רק שיש לו חלק בזה העסק כדרך אומן קונה בשבח כלי וא"כ עושה רק מלאכתו ומלאכת הישראל ממילא נעשה אבל בשכיר יום שפיר הוי שלוחו לעשות היום מלאכה וכי משום שישלם לו שכירות מותר לשלח בשכירות לעשות מלאכה בשלמא קבלנות אינו עושה לדעת הישראל כלל רק לחלקו אבל בשכיר יום עושה רק אדעת הישראל ורק הישראל ישלם לו שכירתו ומשום הכי אסור בשכיר יום (ומה שמותר בשליחות אגרת [סי' רמ"ז סעיף א'] הוא משום שעושה רק עבור עצמו הנכרי שיוכל לעשות בחול מלאכה אחרת כשיגמור המוטלת עליו וק"ל):

ואם כן לפי זה בודאי לא מהני הערמה בשותפות הנכרי סוף סוף הנכרי שלוחו של הישראל דבודאי אינו עושה אדעתא דידיה כלל דלא עלתה בלבו לזו רק משום הישראל עושה כל המלאכה והישראל יתן לו עבור זה חלק

מה להערמה אבל באמת הגוי אינו עושה רק לטובת ושליחות ישראל ומשום הכי אסור הערמה כזו דבודאי אינו עושה בשביל חלקו כידוע לכל ומחזי כשלוחו:

ובפרט שכותב בפירוש שהברירה ביד הנכרי אם לא יחשוב יתנו לו עשרים ר"כ אם כן לא איכפת ליה כלל במלאכת שבת בין כך ובין כך יתנו לו שכרו ואי שעושה כדי שירוויח הרבה זה הערמה ברורה ודמי לחוכא ובודאי כהאי גוונא לא אמרינן אדעתא דידיה קא עביד:

והגם שהנוב"י ז"ל [מהד"ת או"ח סי' כ"ט] ומביאו השערי תשובה [סי' רמ"ה ס"ק ב'] התיר בכהאי גוונא המעיין שם יראה דשם היה באמת פועל ועושהו על דעתו וגם באמת כמה כרכורים כרכר בזה ולא התיר מלאכה דאורייתא יעו"ש שהחמיר מאד ולכן אין להיתר זה מקום:

אולם נראה לי שיכול לעשות היתר על דרך זה שישכירו לאיזה פריץ את הברייהויז וכל המאטריאהלין ימכרו לו בעד סך מסויים ורק שיתנו עם השוכר שכדי להיותם בטוח ישגיוחו המה ובעצתם יתנהג הכל וא"כ בכהאי גוונא ודאי אין שום חשש כלל דהוי שכירות וממכר גמור וישכירו באיזה סך שראוי להשכיר ואז לא הוי הערמה כלל ולאחר כך לאחר כלות זמן השכירות יאמרו להשוכר שישלם להם מעותיהם או שיקחו היין שרף והמאטריאהלין הנשארים בעד חובם ואם יתנו לו אז איזה דבר בעד מה שאינו מחשב עמהם ונותן להם היין שרף והמאטריאהלין הנשארים בעד חובם אין חשש כלל וזה היתר ברור בלא שום פקפוק:

ורק מראית העין שייך כמבואר דקיימא לן דגם בשכירות אם נקרא שמו עליו אסור להשכיר כמבואר באחרונים [סי' רמ"ג סעיף א' ומג"א ס"ק א'] מכל מקום במקום פסידא שרי ובפרט כהאי גוונא שכבר נהיגין כן בהיתרים על פי גדולים בכמה מקומות אין שייך מראית עין ולכן במקום הפסד מותר בזה האופן שכתבתי לפענ"ד:

אולם באמת אהובי בני כפי ששמעתי מפי נגידים יושבי סביבותינו פה אשר להם בתי מלאכת היין שרף הרבה ועולה לסך רב ואמרו בפירוש שאין צורך גדול לעסוק בשבת במלאכה ואיזה מהם שעשה פעם אחת בשבת על פי מאן דהו שהתיר לו בא לפני בחרטה וקנס את עצמו ואמר בפירוש שבא מזה חילול שבת ח"ו אשר אין לשער לכן אהובי בני ראה אשר לפניך וכתורה עשה:

שו"ת דברי חיים אורח חיים חלק א סימן ז

תשובה אודות מכירת האוראנדעס והגוטער לנכרי בשבת לעשות בהם מלאכה:

דע לך ידידי שמעולם לא עלה על לבי להתיר נגד המפורש בשולחן ערוך [סי' רמ"ג סעיף א'] והש"ס [ע"ז כ"א ע"ב] לאיסור מפני מראית עין. ועל ההיתר מפני כדי שלא יבא לידי איסור מתוך שבהול על ממונו כאשר התירו הגאונים ומבואר במרדכי [שבת סי' רמ"ז] וב"י [סוף סי' רמ"ד] לא מצאתי את עצמי לדמות בדבר זה לגדולי הראשונים שלפנינו שא"כ נתת תורת כל אחד בידו והמה רשאים להתיר במכס ומטבע לא אנו הפעוטים ולחלק בין מכר לשכירות בודאי לא ניתן להאמר כאשר יבואר לפנינו אי"ה. ולכן לא התרתי לשום אדם בהיתר מכירה:

אך זה לא כביר כאשר ניתן החירות ליהודים לשבת בכל מקומות שירצו ורבו שוכרי הגוטיר והרבה קנו גוטיר והיה גודל חילול שבת בעוה"ר ואף על פי כן מנעתי את עצמי מהתיר למכור או להשכיר לנכרי. אך שמעתי שבגליל לבוב הותר הדבר ע"י גדולי הדור ובעיני ראיתי היתר ממפרשי ים הגם שאותו ההיתר היה בו לפקפק כאשר אתי בכתובים [ע"ל סי' ה' ו' וע"ע ח"ב סי' כ"ב ל' ול"א] ועל כל פנים נתרבו ההיתרים ולא חששו למראית עין כלל ואחרי רואי כי יצא הדבר בהיתר מגדולי הדור ונהגין כן כמעט בכל מדינתנו סמכתי גם אני על זה מפני הטעם שכתב המרדכי ומביאו הב"י גבי מכס ולכן פסקתי להתיר על ידי מכירה או שכירות על פי שטר כאשר אעתיק לך לוטה פה:

והנה עתה נתתי אל לבי לברר הדבר על פי הש"ס וראשונים. והנה לכאורה יש חילוק לאסור מפני מראית עין שכירות או בהבלעה אבל לא במכר כי מה יעשה הישראל שכבר מכר להגוי והנכרי בשלו עוסק והוא מכר בהיתר והיכן מצינו איסור מראית עין במה שאין הישראל עושה כלום בשבת:

אמנם באמת זה ליתא דמבואר בפסחים פרק כל שעה (דף כ"א ע"ב) וזה לשון הגמרא ר' יהודא בן בתירה אומר כותח וכל מיני כותח אסור למכור למ"ד יום קודם לפסח עכ"ל הגמרא וכתבו התוס' שם [ד"ה ר"י] וזה לשונם אומר ר"י בשם ר"ת דר' יהודה אתי כבית הלל ואסר בכותח משום דשם בעליו עליו ויודעים שהוא כותח של פלוני ויסברו שמכרו בפסח על ידי נכרי אי נמי יסברו שבפסח מכרו ישראל לנכרי ולכן אסור ר"י למכור כותח לנכרי ואתי שפיר אף לר"ת דמפרש בריש אלו עוברין דמותר להשהות כותח בפסח עכ"ל. אלמא דגם במכירה קודם הפסח אסור משום מראית עין שיהא בפסח כמו כן אסור למכור לגוי איזה דבר שיהיה בו מראית עין בשבת:

הגם שמצינו שם שחכמים פליגי על ר' יהודא בן בתירה מ"מ לאו מהאי טעמא ורק שסבירא להו שלא יהא חשש מראית עין שלא יחשדו הישראל שמכר בפסח אבל במקום ששייך מראית עין גם חכמים מודו לר' יהודא בן בתירה דשייך מראית עין אפילו במכירה וכן מבואר בהדיא בסמ"ג גבי היתר שאמר קני ובב"י בכמה מקומות שגם במכירה שייך מראית עין:

הן אמת שבאחרונים מצינו מקילים וגם ברדב"ז ז"ל [ח"א סי' י"ג] מיקל במכירה אך לא מטעם לחלק בין מכר לשכירות ורק משום פסידא שרי אבל בלא זה מכירה ושכירות ואריסות שוה דאסור מפני מראית עין:

ואם כן לא נשאר לנו רק ההיתר דבמקום פסידא רבאל מותר כמו בקבולת [סי' רמ"ד סעיף ו'] ויעוין בנוב"י מהד"ת [או"ח סי' כ"ט] לא התיר רק באיסור דרבנן ובאחרונים מצינו בזה להחמיר ולהקל:

אך נראה לפענ"ד היתר גמור מהא דאיתא בריש שבת (דף ד' ע"א) וזה לשון הגמרא בעי רב ביבי בר אביי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבא לידי חיוב חטאת או לא התירו א"ל רב אחא בר אביי היכי דמי אילימא בשוגג ולא אידכר ליה למאן התירו ואלא לאו דאיהדר ואידכר מי מחייב והתנן כל חייבי חטאת אינן חייבין עד שתהא תחלתן שגגה וסופן שגגה אלא במזיד קודם שיבוא לידי איסור סקילה מבעיא ליה אמר רב

שילא לעולם בשוגג ולמאן התירו לאחרים מתקיף לה רב ששת וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך אלא אמר רב אשי לעולם במזיד ואימא קודם שיבוא לידי איסור סקילה רב אחא בריה דרבא מתני לה בהדיא אמר רב ביבי בר אבבי הדביק פת בתנור התירו לו לרדותה קודם שיבוא לידי איסור סקילה עכ"ל הגמרא:

וכתב הרשב"א ז"ל וזה לשונו בד"ה הא דאמרינן קשה ליה לר"ת ז"ל והא אמרינן בפרק בכל מערבין [עירובין ל"ב ע"ב] ניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא ולא ליעבד עם הארץ איסורא רבא ופריק שאני התם שעל ידו הוא נעשה שאומר לו מלא לך כלכלה זו תאנים מתאנתי וא"ת תפשוט מהתם הא דרב ביבי דהתירו לו לחבר כי היכא דלא ליעבד איהו ממש איסורא רבה י"ל דשאני התם דלא נעשה האיסור עדיין ויכול הוא לתקן ע"י איסור קל אבל הכא שכבר נעשה האיסור אלא שעתיד ליגמר ממילא דלמא לא התירו עכ"ל:

ואם כן הרי כדי שלא יתעבד איסור גדול על ידו מותר לו לעשות איסור אחר שכמו שמותר לחבר לתרום שלא מן המוקף שלא יעבור עם הארץ איסור חמור. והנה שם בחבר ועם הארץ אינו אלא חשש שיאכל עם הארץ בלא מעשר כמבואר שם (עירובין ל"ב ע"א) ברש"י ד"ה רישא ז"ל אבל בחבר שאמר לעם הארץ לקוט כלכלה זה וחבר אחר שמע ממנו אוכל ואין צריך לעשר דמאי דוודאי כיון דנותן חבר ולוקט עם הארץ חייש הנותן דלא ליכליניהו בטבלייהו ותורם אף שלא מן המוקף דמוטב יחשדו חברים כו' עכ"ל הרי דמשום חשש שלא לעבור באיסור חמור עושין איסור קל:

ואם כן בנידון דידן ודאי יש לחוש באם שלא ימכור שיבא המחזיק הגוט או משרתיו לידי איסור דאורייתא ומותר לעבור איסור קל כדי שלא לבא לידי איסור גדול:

והן אמת שבריטב"א [שבת שם ד"ה וכי] מתרץ באופן אחר והיינו שמותר לאדם עצמו לעשות איסור קל אבל אין מורין כן אך בריטב"א גופא מביא גם כן תירוץ הרשב"א:

וכן נמי גבי שפחה התירו לשחררה שלא יבא על ידה לידי עבירה יעיין בגיטין וכמו שכתבו התוס' במסכת שבת [שם] בד"ה וכי אומרים ז"ל וגבי שפחה חציה שפחה וחציה בת חורין שנהג בה מנהג הפקר וכפו את רבה (השולח ל"ח ע"ב) משום שהיתה מחזרת וממציאה עצמה לזנות ודמי לאנוסין והוי נמי כמצוה דרבים עכ"ל הרי דבמקום דשכיחי רבים ופרוצים הוי כאונסים ומותר לעשות עבירה קלה שלא לבא לידי חמורה כמו כן ה"נ בנידון דידן שידוע לנו שרבים נכשלים בזה והוי אונסים ממש שצריך להתיר להם איסור קל לפי שעה שנתפרסם ההיתר ולא יהא שום מראית עין:

והנה זה ההיתר הונח לי מההיתר של המרדכי דגבי מכס משום שמשם יש לדחות דרבנן התירו גבי כיסו והוא מהי"ח דבר וכמו כן הרבינו מאיר היה גדול הדור ויפה כחו להתיר גבי מכס אבל אנן יתמי דיתמי אין בידינו לעשות נגד הדין אך כפי מה שכתבתי מהא דחבר תורם שלא מן המוקף ומהא דכופין לשחרר השפחה משמע בהדיא דכל לינצל מאיסור חמור מותר לעבור על איסור קל ואין צריך לזה בית דין ולכן בודאי שרי מכירה על פי מה שאעתיק לקמן:

והנה ראיתי בבנימין זאב בתשובה [סי' ש"ג] כתב דלא קיימא לן כרבי דניחא ליה לחבר לעשות איסורא זוטא משום דרשב"ג אביו פליג עליו ותמיה לי האיך אשתמיטתיה מיניה דמר ז"ל דברי הרמב"ם ז"ל [הל' מעשר פ"י ה"י] שפסק כוותיה דרבי בזה והן אמת שבספר הליכות עולם [שער ה' פ"א] כתב דהלכה כרשב"ג נגד רבי כבר הכה על קדקדו מהר"י קארו ז"ל [בכללי הגמרא שם ד"ה ומ"ש וכן אין] מביאו השל"ה הקדוש בספרו של"ה [תושבע"פ כללי הלכה ד"ה כ' בהליכות] ואם כן כיון דקיימא לן כרבי ודאי מותר וצריך לעבור איסור קל כדי שלא יבא לידי איסור חמור:

והנה לפענ"ד די בזה להתיר ויעוין סי' ש"י במג"א ובאמת במקום דלא שייך זה שיבא לידי איסור חמור אין להתיר וכן אני נוהג במקומינו ובזה תוכל להתיר ספיקתך אשר כתבת ומה שכתבת נגד התבואות שור [בבכור שור פסחים כ"א ע"א] מבואר כן הדברים במקור חיים הלכות פסח [סי' תמ"ח ס"ק י"א]:

והנה תורף השטר מכירה או שכירות יהיה בדרך זה:

אני חתום מטה מכרתי או השכרתי הגוט פלוני או האוראנדי פלוני בעד כך וכך לשנה להערל פלוני עם כל הזכויות שיש לי בהגוט הרחיים וכל זכות שיש לי בהגוט האיננוועטאר בהמות מכרתי או השכרתי להערל הנ"ל בעד סך פלוני וגם הבהמות שלי כך וכך מכרתי לו בעד כך וכך והתבואה שיש לי ושאר כלים השייכים להגוט או להאוראנדי שהם שלי מכרתי להערל הנ"ל בעד סך פלוני ולקחתי על כל זה דראהן סך פלוני והמותר זקפתי במלוא ונתחייב הערל ליתן לי בתורת רבית כל צרכי ביתי ולהנהגתי כמו עד עתה וגם כשאצטרך לפעמים הסוסים לצרכי מחויב ליתן לי בלי עיכוב בעד שטר המתנת המעות:

והנה רשות להערל הנ"ל לעשות עם הכל כאדם העושה בשלו (רק קודם שישלם לי מעותי המגיע לי כנ"ל משועבד בתורת אפותיקי מפורש הכל לי) ואין הנכרי רשאי ליקח דבר בלי רשותי קודם תשלומי המעות וגם מחמת פחד שלא יפסיד ויקלקל הערל הקונה את העסק ולא יהיה לו ממה לשלם לזה אין רשאי לו לעשות דבר בלתי רשותי ואני מחייב עצמי נגד הערל להיות אפוטרופס על כל הנ"ל ולעסוק בעסק הנ"ל הכל לטובתו על צד היותר טוב ואם יצטרך להערל הנ"ל עוד מעות לקנות איזה דבר לצורך הגוט מחויב אני להלות לו ולעשות שליחותו לקנות עבורו ולמסרו לו לרשותו והמעות שאתן על המכר הזה יהא הלוואה לנכרי הנ"ל (ובדעתו היינו שיוודע לו) וסוף זמן שכירות הגוט או לזמן פלוני אחר שוב עם הערל ואם יהיה ריוח הוא שלו ואם ח"ו הפסד ישלם מכיסו ועל החשבון נתן לי הערל נאמנות שאהיה נאמן נגדו בדיבור הקל ורק גם אני אהיה באמנה ואם אקח מעות שלא לצורך פרנסת ביתי כפי הנהוג עד עתה ולצורך מלבושי כנהוג את המותר שאקח מהעסק יוכתב בחשבון צדק ולנכות להערל מהחוב:

כל זה נעשה באופן היותר מועיל ובהותנה בפירוש שגם בכסף לחוד יקנה כל הנ"ל. וגם אגב קרקע הקניתי לו כל הנ"ל המטלטלין והבהמות וגם עשה משיכה כדין לכל הדיעות ולראיה באתי על החתום יום פלוני במקום פלוני:

וגם הערל יבא על החתום על ידי מסירת קולמוס בעדים. וגם עדים יחתמו:

ואם ישראל מותר להשגיח בשבת שלא יגנוב מותר אך בדרך שלא יעשה ח"ו איזה דבר או דיבור או עצה איך לעשות ובשדה הכל אסור להיות בשעת עבודה:

HEADLINES

Dropshipping

Be the middleman between a customer and a wholesaler by shipping goods that a

Graphic design

Put your artistic skills to use by designing posters, ads, business cards, and more.

Web design

Ci hgi fW'mai f'g_]`g'hc'h.Y`Y[.]cbg'cZVta dUb]Yg'UbX`]bXj]Xi Ug`cc_]b[`Zcf'U'byk`cf]a dfgj YX'k YVg]Y"

Selling used books

Selling used books on sites like Amazon.com and, if you sell the right books, quite

Internet marketing

: fca Vc[[i Yg'hd'cg]hc: UMWcc_`hc bYk'g'YH'Yfgz`bHYfbYha Uf_Yh]b['fYei]fYg_bck! how, but you get paid bucks in return.

Accounting

If you re a CPA, jump online to bring in more business.

SEO

K \Uhi gY]g'Uk YVg]Y]ZU'gYUFW Yb[]bY Wb]hi UbX`]BDi hrai f'gYUFW'a UYg'fc'g_]`g' to use by becoming an SEO expert.

Apartment/roommate locator

I gY'mai f'fYU`Yg'UHY`UM'a Yb'hc`UbX'dYcd'Y'h.Y'dYfZVMUdUfha Yb'hc'f`\ca Y'hc'fYb]z`cf]Yj Yb`\cc_`h.Ya`i`d`k]h`U'fcca`a`UY"

Bookkeeping

FYw'fX`UbUb]U`h'fUbgUM]cbg'Zcf`V]Yb]h]z'cf'k'cf_]`bV]`]b["

Collections

Work as a bill collector from home.

Make how-to videos

AU_Y'ei U]m\ck!hc]]XYcg'UbX'gY`h.Ya`Zcf'dfcU'h'

Payroll services

HU_Y`WfY`cZdU'hc`UXa]b]g'fU]cb`Zcf`Vi`g]b]Ygg'Yg'h.Uh`Wb]hi`Xc`]h]b!\ci`gY"

Cartridge refill

<Uj Y'dYcd'Y'a U]m' h.Y]f'Ya`d]m]b_`W]h]X]Yg'z'fU`h.Ya`Uh\ca`Yz'UbX'a`U]h.Ya`VUW'

Software beta testing

Become a beta tester for the many software companies putting out new products.

Vitamin sales

H]b]Mi`fYg'z'W]Ua`g'z'UbX'Ubr'h]b[]k]h`h.Y'k'cf'X'Ub]h]U]b[]cb]h]Ug'U\cha`Uf_Y'h"; YUf` up a site to sell these products online.

Medical claims billing

H.YfYUfYU`chicZa`YX]W`WU]a`g'h.Uhb'YX'hc`WYV]`YX!UbX'Yj`YfmbY'ci`hgi`fWg"; Yh` trained and jump on this for guaranteed bucks.

Online Business on Shabbos

For centuries, observant Jewish merchants have displayed their unwavering loyalty to God and His Torah by closing their shops and factories on Shabbos, fully and lovingly prepared to suffer the substantial loss of revenue that this often entailed. Nowadays, many Jews own what we might call “virtual shops” — online businesses where transactions are made without any involvement whatsoever on the part of the merchant or his employees. The question arises as to whether such businesses may remain operational on Shabbos or if their Jewish owners must shut down the websites before the onset of Shabbos, just as they must shut down ordinary stores.

The issue of commercial websites on Shabbos may be broken down into three separate questions:

- 1) Would profits from transactions made on Shabbos fall under the prohibition of שכר שבת, earning money on Shabbos?
- 2) Even if no money was earned on Shabbos, but an order was made by a non-Jewish customer, would filling the order constitute מעשה שבת, deriving benefit from מלאכה performed by a non-Jew on Shabbos?
- 3) Do online transactions violate the prohibition of קנין בשבת, making a קנין (transaction) on Shabbos?

I. שכר שבת

The source for the prohibition of שכר שבת is a *halacha* introduced in *Bava Metzia* (58a) and codified in the *Shulchan Aruch* (O.C. 306:4) concerning the hiring of watchman. If a watchman is hired on a daily salary, he may not receive pay for his services provided on Shabbos, but if he receives a weekly, monthly, annual, or multi-annual wage, then he may receive compensation for the entire work period, including the services provided on Shabbos.¹ The *Shulchan Aruch* stipulates that the watchman may not explicitly request payment for the work

1. Rashi (*Kesuvos* 64a) comments that the prohibition of שכר שבת was enacted as a safeguard against מקח וממכר, engaging in commerce on Shabbos. The *Beis Yosef* (O.C. 585) questions this theory, noting that מקח וממכר itself is permissible on the level of Torah law and is forbidden only by force of rabbinic enactment, and the Sages would not enact a safeguard against a violation which is itself a safeguard (גזירה לגזירה). Therefore, the *Beis Yosef* posits that שכר שבת is not actually forbidden, but the Sages did not want to prescribe an arrangement whereby someone receives money for Shabbos (as in the

performed on Shabbos, and he must instead request payment for the week, month, year, etc. Rashi, commenting on the Gemara's ruling, explains that if the worker is not being paid only for Shabbos, נבלע בשכר שאר הימים ואינו מפרש — “It is ‘absorbed’ among the wages for the rest of the days and it is not explicitly given for Shabbos.”²

A. Passive Income on Shabbos

Clearly, then, it is forbidden to earn wages for work done specifically on Shabbos. But would this apply to passive income? Is it permissible to earn money over Shabbos without performing actual work — such as if one's website is running without any involvement whatsoever on his part?

The *Magen Avraham* rules that Jewish money lenders, who collect interest from non-Jewish borrowers, must charge interest on a weekly, as opposed to daily, basis. In other words, if the loan is repaid in the middle of the week, the lender must either charge interest for the entire week or not charge at all for that week. If the lender charges on a daily basis, the *Magen Avraham* claims, then he would be receiving interest even for Shabbos, which is forbidden.

The *Magen Avraham* cites as the source for his ruling the Gemara's discussion in *Kesuvos* of a מורדת or מורד — a husband or wife who “rebels” against the other by refusing to engage in intimate relations. The Mishna (63a) establishes that a wife who “rebels” forfeits a certain amount from the value of her *kesuba* for each week, and conversely, in the case of a husband who “rebels,” the value of the wife's *kesuba* is increased per week. However, the Gemara (64a) distinguishes between the two cases with regard to Shabbos: Shabbos is included in the decrease of the *kesuba*'s value in the case of a מורדת, but is not included in the increase of its value in the situation of a מורד. The reason, the Gemara

case in *Kesuvos*, which we will discuss later). It is difficult to know how the *Beis Yosef* reconciled this claim with his own ruling concerning the watchman.

It should be noted that the Rambam does not discuss the laws of שכר שבת in the context of the laws of מקח וממכר on Shabbos (in *Hilchos Shabbos* 23), and instead presents them earlier (chapter 6), suggesting that שכר שבת has nothing at all to do with the prohibition of מקח וממכר.

2. At first glance, we might explain this concept of הבלעה to mean that we view the wages as payment for the services provided on all other days, besides Shabbos. This approach, however, is incorrect, because the Gemara states explicitly that in such an arrangement, the watchman is required to work even on Shabbos (אחריות שבת עליו). Necessarily, then, he is being paid even for his work on Shabbos. We must therefore explain that in a situation of הבלעה, one is permitted to receive payment for work done on Shabbos because this is not made explicit, as his payment for Shabbos is received together with his payment for the other days of work.

explains, is that if the wife were to receive compensation for Shabbos, it would appear as שכר שבת, and thus *Chazal* excluded Shabbos when calculating the extra amount owed to the woman on account of her husband's "rebellion." The *Magen Avraham* notes that even though the woman does not perform any work on Shabbos, she may not receive compensatory payments for that day, and thus interest may also not be charged specifically for Shabbos. As such, interest must be charged on a weekly or monthly basis, and not a daily basis.

Returning to commercial websites, it would appear that it would be forbidden to receive profits for business conducted on Shabbos despite the fact that no work is performed.

B. Payment for Merchandise

However, an important distinction exists in this regard between different kinds of commercial websites. When dealing with the sale of merchandise, there is a strong halachic basis to allow receiving payment for sales made on Shabbos, whereas payment for online information or games played online would be forbidden.

The source for this distinction is the comments of the *Noda Bi-Yehuda* (*Tanina*, O.C. 26) permitting *mikveh* owners to receive payment for the use of the *mikveh* on Shabbos. He writes that since a *mikveh* owner is entitled to payment for the firewood used in the *mikveh* on Shabbos, he may also receive profits through הבלעה (as discussed above).³ In establishing the permissibility of receiving payment for the firewood, the *Noda Bi-Yehuda* writes: אטו מי שלוקח — דבר מחבירו בשבת לא יפרע לו בחול — “Is it possible that one who takes something from his fellow on Shabbos does not [have to] pay him for it during the week?!” It was obvious to the *Noda Bi-Yehuda* that if a person takes someone else's possession on Shabbos, he must pay him after Shabbos, and this does not constitute שכר שבת. In his view, then, Halacha distinguishes between payment for **services**, which is forbidden if the services are provided on Shabbos, and payment for **merchandise**, which is permitted even if the merchandise was acquired on Shabbos.

Rav Yitzchak Weiss (*Minchas Yitzchak* 3:34) cites the *Noda Bi-Yehuda's* ruling in discussing the question of automatic vending machines that operate on Shabbos. He writes that in light of the *Noda Bi-Yehuda's* comments, one may receive profits from the purchases made by non-Jews from his vending machines on Shabbos, as the payment is made for merchandise, and not for services.

Similarly, one may receive payment for merchandise sold online over

3. The *Noda Bi-Yehuda* also notes that some authorities permit שכר שבת when a *mitzva* is involved, such as in the case of a *chazan*, and this would apply to the use of a *mikveh*, as well.

Shabbos, whereas payment for online services provided over Shabbos would be forbidden on the grounds of שכר שבת.

II. מעשה שבת

The *Shulchan Aruch* (O.C. 276:1) rules that if a non-Jew kindled a light for a Jew on Shabbos in a dark room, no Jew may make use of the illumination it provides, as it is forbidden to derive benefit from מלאכה performed for a Jew on Shabbos. This prohibition, known as מעשה שבת, should seemingly affect the permissibility of processing orders made by non-Jews online during Shabbos. The customer performed מלאכה by placing the order, and thus by accepting the order and earning profits, the merchant derives benefit from *melacha* performed for him on Shabbos.

However, the *Shulchan Aruch* later (307:20) rules that one may derive benefit from the מלאכה on *Motza'ei Shabbos*, after the period of בכדי שיעשו, the time needed to perform that *melacha*. Once this time has passed, then one is no longer considered to be benefiting from the action performed on Shabbos, since the benefit is received after the amount of time that would have been needed for the act in question to be performed after Shabbos.

Regarding an online business, then, we might conclude that after Shabbos ends and one has waited the period of בכדי שיעשו — the amount of time needed to place an online order (which, of course, is just a few minutes) — he is allowed to process the order and earn profits.

However, Rav Yosef Shalom Elyashiv (cited in *Kedushas Ha-Shabbos*, vol. 2, appendix 1, section 13) draws a compelling distinction between this case and ordinary situations of מעשה שבת. The classic case of מעשה שבת is one in which food was cooked on Shabbos and it becomes permissible after Shabbos, once the time required for cooking has passed. After one has waited בכדי שיעשו, he is no longer benefiting from the מלאכה performed on Shabbos, since it could have just as easily been done after Shabbos. But if a מלאכה was done on Shabbos that could not necessarily be done after Shabbos, one may never derive benefit from that act, even after בכדי שיעשו. Consider, for example, the case of a photograph taken for a Jew of something that occurred on Shabbos. Since the event took place only on Shabbos, this photograph could obviously not have been taken after Shabbos. Rav Elyashiv claims that undoubtedly, one may not make use of the picture even after בכדי שיעשו, as even after this period one would still be deriving benefit from the מלאכה performed on Shabbos.

Applying this rationale to online orders, regardless of when one processes an order and receives payment, he is still deriving benefit from an act done on

Shabbos, since there is no guarantee that the customer would or could have placed the order after Shabbos.

A. Indirect Benefit

We may, however, consider allowing such orders to be processed for a different reason — because the benefit derived from the מלאכה is not direct. The merchant earns profit **as a result** of the order, but does not derive direct benefit from the order itself. We might compare this situation to the *Mishna Berura*'s ruling (318:4) that even if a Jew himself cooks food on Shabbos, and thus may not eat the food even beyond שייעשו בכדי, he may sell the food and use the money. Using the money received in exchange for the food constitutes indirect benefit from the מלאכה, which does not fall under the prohibition of מעשה שבת.

However, the precise parameters of this *halacha* permitting indirect benefit from מעשה שבת are subject to considerable discussion among the *poskim*.⁴ The *Magen Avraham* (518) addresses the case of vegetables that were stored in an underground cavern covered by earth, and a gentile dug to retrieve them for a Jew on Shabbos. He writes that although the vegetables are not considered *muktzeh*, nevertheless, if the gentile performed this act specifically for the Jew, one may not use the vegetables, as this would entail benefit from מלאכה. Rav Shlomo Zalman Auerbach (*Minchas Shlomo* 1:5:2, ד"ה אע"פ) applies this ruling to the case of a home or building that was locked on Shabbos and someone brought a key through a רשות הרבים (public domain), in violation of Shabbos. If there was no permissible way to enter the home, Rav Shlomo Zalman writes, then one may not enter the home or use its contents. Just as one may not derive benefit from the vegetables retrieved through a מלאכה, as there were no other means of accessing them, similarly, one may not derive benefit from a home that was accessible only as a result of מלאכה.

In a later responsum (2:16:1), however, Rav Shlomo Zalman retracted this ruling. There he writes that although one would not be allowed to use the key to open the door, as this would constitute direct benefit from the מלאכה of transporting the key, nevertheless, if someone did open the door, one would be allowed to enter and make use of the home. The prohibition of מעשה שבת forbids deriving benefit from the object with which the מלאכה was performed, which in this case is the key. Hence, it would be forbidden to make use of the key, but if a non-Jew opened the door — an act which does not involve מלאכה — then one may derive benefit from the door and the home, as they were not involved in any *melacha*.

4. See my book *Mishna Acharona*, siman 318, p. 133.

Rav Shlomo Zalman does not explain how this case differs from the situation addressed by the *Magen Avraham* regarding vegetables retrieved on Shabbos by digging. It would seem that there, the opening of the cavern is itself the object of *מלאכה*, and it may therefore not be used. In the case of a key to open a building, however, the object of the *מלאכה* is the key, not the door, and thus once the door was opened, one is allowed to enter.

A different position is taken by Rav Moshe Feinstein (*Iggeros Moshe*, O.C. 2:71),⁵ who forbids entering a building if the key was brought in violation of Shabbos. He accepts the premise that the prohibition of *מעשה שבת* applies only to the object regarding which the *מלאכה* was performed,⁶ but in his view, this would include the entry into a building that was opened with a key brought through a *רשות הרבים*. He concedes, however, that if someone kindled a light in a dark room on Shabbos, enabling an object to be retrieved from the room, that object is permissible for use, as it is not the object of the *melacha*.

In any event, it emerges that we have two models of “indirect benefit”:

- 1) Selling food that was cooked on Shabbos, which the *Mishna Berura* permits, as using the money does not constitute direct benefit from the Shabbos violation;
- 2) Using a key that was accessed through a Shabbos violation or an opening in the ground that was made through a Shabbos violation. (According to Rav Moshe, this would also include using a home that was opened by a key accessed through a Shabbos violation.)

The question thus becomes to which of these models we should compare processing orders made on Shabbos. On the one hand, one might argue that the order merely facilitates a profit; one derives benefit from the money, not the order itself. As such, this situation would resemble the case of selling the food that had been cooked on Shabbos. On the other hand, one might argue that the merchant uses the orders the way he uses the key brought in violation of Shabbos, and it should thus be forbidden. It is difficult to conclusively decide one way or the other.

5. See also *Iggeros Moshe*, O.C. 2:77.

6. Rav Moshe arrives at this conclusion based on the Gemara in *Bava Kama* (71a), which establishes the prohibition of *מעשה שבת* based on the verse *ושמרתם את השבת כי* *קדש היא לכם*, which implies an association between Shabbos and *hekdesh* (consecrated property). The Gemara writes: *מה קדש אסור באכילה אף מעשה שבת אסור באכילה* — just as *hekdesh* is forbidden for consumption, food prepared on Shabbos is similarly forbidden for consumption. On this basis, Rav Moshe asserts that the prohibition of *מעשה שבת* resembles *hekdesh*; something obtains forbidden status only if it was the object of *מלאכה*, similar to *hekdesh*, which must be consecrated.

B. Is the Customer Working for the Site Owner?

Another factor to consider is whether we view the customer's מלאכה as having been done for the Jewish site owner. The entire prohibition against deriving benefit from a non-Jew's מלאכה applies only when the act is done specifically for Jew. One could argue that a customer placing an order does so because he wants to obtain the item, not to benefit the proprietor. Although he knowingly benefits the owner by giving him business, his primary intent is to acquire an item he desires, as opposed to providing a service to the site owner.⁷

One might, however, question this rationale in light of the *Shulchan Aruch's* ruling (Y.D. 227:1) concerning the sale of merchandise to someone from whom one had vowed not to derive benefit (מודרר הנאה). The *Shulchan Aruch* rules that assuming we are dealing with an ordinary transaction, in which the sale price is fair for both the buyer and seller, it is regarded as mutually beneficial for both parties, and thus both are halachically considered as deriving הנאה (benefit). As such, one who vowed not to derive benefit from his fellow may not buy from him or sell to him, as in either case, he derives benefit. One might thus contend that a buyer is indeed considered as providing benefit to the seller, and one may therefore not accept orders placed online during Shabbos.

III. קנין בשבת

A third concern that needs to be addressed is the prohibition of making a קנין (transaction) on Shabbos. According to Halacha, a non-Jew takes possession of an item he purchases immediately upon transferring payment. Thus, by using his credit card number to make an online purchase, at that moment, he takes halachic possession of the merchandise.⁸ The question thus arises as to whether the Jew violates the prohibition of קנין when the customer makes an order from his website, whereby he acquires merchandise from the Jew. On the one hand, the item transfers from the Jew's ownership to the customer's, and thus a קנין has occurred on Shabbos. On the other hand, one might contend that one cannot violate this prohibition without any action or involvement in the קנין on Shabbos.

-
7. This case differs from the situation discussed by the *Shulchan Aruch* (O.C. 252:4) of a Jew who gives clothes to a non-Jewish tailor to repair and the tailor chooses to do the work on Shabbos. The Rama rules that if the Jew knows the work was done on Shabbos, he may not wear the clothes until after the period of בכדי שיעשו on *Motza'ei Shabbos*, since the gentile provided a service for him on Shabbos. In that case, the tailor performed a service specifically for the Jew, whereas in the case of an online business, the customer's intent is to obtain the desired merchandise, not to provide a service for the merchant.
8. For our purposes, here we will assume that a credit card payment is halachically equivalent to a cash payment.

At first glance, we might compare this issue to the question discussed by Rabbi Akiva Eiger in one of his responsa (*Mahadura Kama*, 159) regarding whether one may make a קנין before Shabbos but stipulate that it should take effect only on Shabbos. There, too, the transaction takes place on Shabbos, but without the person's involvement, and Rabbi Akiva Eiger concludes that such a קנין is forbidden.⁹ He cites the Talmud Yerushalmi (cited by Tosfos, *Yoma* 13b) as commenting that if the *Kohen Gadol's* wife died on Yom Kippur, he would betroth another woman that same day (since an unmarried *Kohen Gadol* cannot perform the Yom Kippur service).¹⁰ Although *kiddushin* (betrothal) has the halachic status of a *kinyan*, the Yerushalmi explains, a *Kohen Gadol* was nevertheless allowed to betroth on Yom Kippur because אין שבות במקדש — the Shabbos restrictions enacted by the Sages did not apply in the *Beis Ha-Mikdash*. As Rabbi Akiva Eiger notes, the Talmud Yerushalmi did not propose the option of the *Kohen Gadol* betrothing the woman before Yom Kippur and stipulating that it should take effect on Yom Kippur, when his wife dies. Apparently, this would also be forbidden, and thus the rule of אין שבות במקדש would be needed to permit even this arrangement.

Rav Moshe Feinstein (*Iggeros Moshe*, O.C. 3:44) refutes this proof, but concludes that one should avoid such transactions on Shabbos in light of Rabbi Akiva Eiger's ruling and in light of the fact that no conclusive proof can be brought one way or the other.

Seemingly, then, it is forbidden to even passively effectuate a קנין on Shabbos, and it would thus be forbidden to enable online transactions to take place whereby one's merchandise is halachically acquired during Shabbos.

In truth, however, we may refute this argument for three reasons. First,

-
9. Rabbi Akiva Eiger initially draws proof for allowing such a קנין from the discussion of the *Terumas Ha-Deshen* (see *Magen Avraham* 339:8) concerning *pidyon ha-ben*. The *Terumas Ha-Deshen* writes that if the day for the *pidyon ha-ben* is Shabbos, it is delayed until after Shabbos, and one should not give the *Kohen* the money on Friday and stipulate that the transaction should take effect on Shabbos. The reason given by the *Terumas Ha-Deshen* is that the *berachos* cannot be recited at the time of the *pidyon* performed in this manner, implying that otherwise, such an arrangement would be acceptable. This seemingly proves that one may stipulate that a transaction should take effect on Shabbos. Ultimately, however, Rabbi Akiva Eiger concludes otherwise, in light of the Yerushalmi's comments.
10. This discussion relates to the view of Rabbi Yehuda (*Yoma* 2a) that before Yom Kippur, a woman was designated as a possible wife for the *Kohen Gadol* in case his wife died on Yom Kippur. The Bavli (13b) explains this to mean that the *Kohen Gadol* would betroth the woman on condition that his current wife dies on Yom Kippur, whereas the Yerushalmi explains that the woman would be ready to be betrothed on Yom Kippur if the current wife died.

several *Acharonim*, including the Maharam Shick (*Teshuvos*, O.C. 131), dispute Rabbi Akiva Eiger's ruling and permit making acquisitions that will take effect on Shabbos. Second, Rav Tzvi Pesach Frank (*Har Tzvi*, O.C. 126) asserts that even Rabbi Akiva Eiger speaks only of passive **acquisition** on Shabbos, but not of passive **giving** or **selling**. One who gives or sells something to another person on Shabbos violates the prohibition through the action he performs, and this can only happen if the act of acquisition is performed on Shabbos. It is only regarding the buyer or recipient, who violates the prohibition by virtue of his legal acquisition, that Rabbi Akiva Eiger claims that the prohibition can be violated through passive acquisition. According to Rav Tzvi Pesach, then, it would be permissible for a website owner to allow non-Jewish customers to acquire his merchandise on Shabbos, as there is no prohibition against passively selling one's possessions on Shabbos.

The third argument relates to a fundamental question raised by the *Avnei Neizer* (O.C. 51) concerning Rabbi Akiva Eiger's ruling. When it comes to all Shabbos prohibitions, Halacha allows one to set into motion before Shabbos a process that will cause מלאכה to be performed on Shabbos. The Torah forbids us from performing מלאכה on Shabbos, but does not forbid us from having our possessions perform מלאכה on Shabbos. Why, then, should the prohibition of קנין be any different? Why does Rabbi Akiva Eiger forbid arranging for a קנין to occur on Shabbos, when all other Shabbos restrictions apply only to actions performed on Shabbos itself?

In defense of Rabbi Akiva Eiger's ruling, the *Avnei Neizer* suggests that in the case of קנין, the effect depends upon the person even on Shabbos. If a person arranges on Friday for a transaction to take effect on Shabbos, but he dies before the stipulated time, the transaction clearly does not take effect. As such, the person in such a case takes part in the forbidden transaction through his very existence, and for this reason it is forbidden. Making a transaction differs in this respect from other מלאכות, where one can arrange before Shabbos to have it take place during Shabbos even if he departs this world in the meantime.

This distinction, however, fails to account for the *Shulchan Aruch's* ruling (O.C. 307:4) that one may instruct a gentile to make purchases or sales for him, even if this will be done on Shabbos, as long as he does not specifically instruct the gentile to buy or sell for him on Shabbos. According to the *Avnei Neizer's* theory, the gentile's transactions on behalf of the Jew on Shabbos should be forbidden, since they depend upon the Jew's existence. Clearly, if the Jew dies in the interim, the purchases and sales made on his behalf are void. The *Shulchan Aruch's* ruling permitting such an arrangement would thus seem to disprove the *Avnei Neizer's* distinction.

We might therefore suggest a different explanation for Rabbi Akiva Eiger's

ruling. When a person makes a transaction and stipulates that it should take effect later, we consider the transaction a מעשה אריכתא — an “extended action” performed over the course of the entire period. This stipulation essentially extends the act of acquisition until its completion at the stipulated time. For this reason, Rabbi Akiva Eiger felt that one may not stipulate that a קנין will take effect on Shabbos, because although in actuality he performs no action on Shabbos, we view his initial act of transaction as extending into Shabbos. קנין differs in this regard from other Shabbos prohibitions, regarding which a process set into motion before Shabbos is not viewed as an extended action. It also differs from the case of a non-Jew making transactions on one’s behalf during Shabbos, since the Jew did not perform any act that can be viewed as extending into Shabbos.

If so, then the situation of a commercial website operating on Shabbos would more closely resemble the case of the transactions made by a non-Jew than the case addressed by Rabbi Akiva Eiger. The Jewish website owner does not begin any transaction before Shabbos; the קנין is made entirely by the non-Jewish customer, without any involvement on the Jew’s part, neither before nor during Shabbos. As such, it would seem that even Rabbi Akiva Eiger would permit such transactions on Shabbos.

It must be noted, however, that if one trades on eBay or other similar sites, he may not arrange for any transactions to take place on Shabbos. As mentioned, one may have a gentile make transactions for him on Shabbos only if he does not request that this be done specifically during Shabbos. Thus, although one may allow trading to be done on Shabbos, he may not arrange for it to be done specifically on Shabbos.

IV. Conclusion

- 1) שכר שבת: As long as one is selling merchandise, as opposed to providing an online service, he may receive profits for sales made on Shabbos, on the basis of the *Noda Bi-Yehuda*’s ruling allowing payment for items taken during Shabbos.
- 2) מעשה שבת: It is questionable whether processing orders made on Shabbos would constitute direct benefit from מלאכה performed for a Jew.
- 3) קנין בשבת: As long as one does not specifically arrange for a transaction to take place on Shabbos, he may allow customers to make purchases online during Shabbos.